

Esély nyelvünk, kultúránk megőrzésére

Milyen eséllyel indulnak a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek az EU-ba, fennmarad-e nyelvük, kultúrájuk, meg tudják-e őrizni hagyományait a sokszínű-kultúrájú Európában?

Szabó Vilmos, a MEH politikai államtitkára:

A globalizáció, s ezen belül az európai integrációra használt, lassan divatszóvá váló *euro-globalizáció* korában nagyon jogos ez a kérdés. Annál is inkább, mert mint ismeretes, a *kisebbségvédelem* szabályozása az Európai Unióban alapvetően *nemzeti hatáskörben* marad.

Európa legfontosabb, elismert és felvállalt jellemzőjét, lényegét éppen a *sokszínűség* jelenti. Gazdag történelmi és nyelvi örökségből adódóan minden tájegységnek, településnek megvan a maga sajátos szépsége. Nem véletlen, hogy az Európai Unió mottójává a „*Unity in diversity*” (Egység a változatosságban) kifejezést választották. A változatosság, a sokszínűség az európai identitás alkotóeleme, gazdagságunk része. Az Alapvető Jogok Chartájának 22. cikke – amely várhatóan az európai alkotmány része lesz – azt tartalmazza, hogy az Európai Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokszínűséget. Az Európai Unió alapszerződésének 149. és 151. pontja szintén kimondja: az Unió teljes mértékben tiszteletben tartja a tagállamok kulturális és nyelvi sokszínűségét, és előmozdítja a különböző kultúrák virágzását.

2003 nyarán az Európai Bizottság a 2004-2006. évekre akcióttervet fogadott el a *nyelvtanulás és a nyelvi sokszínűség* előmozdítására. Az akciótterv olyan politikák megvalósítását célozza, amelyek minden nyelv – ideértve a regionális és kisebbségi nyelveket is – fokozott megbecsülését tartalmazza és hatékonyabban kívánja az egész közösség javára hasznosítani a két- vagy háromnyelvű európai polgárok nyelvtudását. Az intézkedések között szerepel, hogy 2004-től kezdődően a *testvérvárosi együttműködést* az EU pénzügyi támogatásban részesítheti.

Az Európai Parlament 2003. szeptember 4-én elfogadta az ún. *Ebner-jelentést*, a kisebbségek anyanyelvhasználatáról és az európai nyelvi sokszínűség védelméről szóló dokumentumot, amely megállapítja, hogy Európában a nyelvi sokszínűség értékeinek megőrzése érdekében szükség van a regionális és kevésbé használt nyelvek védelmére és speciális, célzott anyagi támogatására.

Kisebbségeink is Európa részei lesznek. Közhelyszámba megy, hogy az *Unióban minden népcsoport kisebbségben van*. A kisebbségi nyelveken beszélő uniós polgárok száma azonban összességében nem csekély: 40

millió. A bővítés kapcsán az Európai Unióban előtérbe került a nemzeti kisebbségek kérdése. Ezt természetesen vélem, hiszen az új tagállamokban jelentős lélekszámú kisebbség él. A nyelvi sokszínűséggel kapcsolatos akciótterv és az Ebner-jelentés elfogadása is azt jelzi, hogy az EU Európa kulturális és nyelvi sokszínűségének megőrzésére törekszik. Bízom abban, hogy ebben a nemzetközi kontextusban, a magyar kormány támogatásával és a kisebbségek érdekeit megfelelően figyelembe vevő hazai szabályozással nemzeti és etnikai kisebbségeink nemcsak fennmaradhatnak, hanem fejleszthetjük is kultúrájukat, nyelvüket, identitásukat.

Kaltenbach Jenő, országgyűlési biztos:

Magyarország csatlakozását az Európai Unióhoz hajlamosak vagyunk úgy elképzelni, mintha ez a lépés az ország vagy az egyén életében azonnali, látványos fordulatot eredményező, valamiféle forradalmi átalakulást hozó esemény lenne. Látnunk kell azonban, hogy Európához tartozásunknak csak abban az értelemben kezdődik új szakasza, hogy a *többi tagországgal való együttműködésünket egy minőségileg magasabb, összeurópai értékek mentén felépített szintre emeljük*.

A magyarországi nemzetiségek nyelvi, kulturális identitásának megőrzése ma sem kerül kevés erőfeszítésébe a kisebbségi közösségeknek. Az Európai Unió bővítésével, a régiók szerepének helyreállításával, soknemzetiségű, soknyelvű gazdasági-kulturális körzetek alakulnak, amelyekben több nyelv együttes használatával lehet megtalálni az egyén boldogulásának lehetőségeit. A szabad munkavállalás, a tanulás lehetősége, az emberek mobilitása, előrevetíti azt, hogy a családok szerkezetét tekintve *tovább növekszik a vegyes házasságok aránya, tehát a családokon belül is növekszik a többnyelvűség*.

Az Európai Unió alapokmányai ugyan biztosítják a nemzetek nyelvi-kulturális egyenjogúságát, azonban az egységesülő Európában a pozitív hatások mellett természetesen *felerősödnek az apróbb, kevésbé használt nyelveket veszélyeztető folyamatok*. Ez a tény új feladatok elé állítja a magyarországi nemzetiségi közösségeket, hiszen a közösség tagjainak erőfeszítése révén kerül majd az adott nemzetiség kultúrája a megfelelően értékelt helyre.

Dr. Karagics Mihály:

A magyarországi horvátok a kulturális autonómia kiépítésével, az intézményi háttérrendszer erősítésével és megszervezésével igazolja, hogy élni akar önálló kisebbségi státuszával és a társadalmi változások adta lehetőségekkel. Véleményem szerint a kisebbségi önkormányzati rendszer némiképpen fékezheti a korábbi években felgyorsult asszimilációs folyamatokat, de csak akkor, ha a kisebbségi önkormányzatok jogköre és anyagi garanciái a jövőben stabilizálódnak, illetve javulnak a kisebbségi intézmények működési feltételei és az anyanyelvi oktatás színvonala is.

Mivel az Európai Unió elsősorban a gazdasági, kereskedelmi együttműködést igyekszik erősíteni és harmonizálni a tagállamok között, az általános emberi jogi és kisebbségi jogokat az uniós országoknak saját belső jogrendszerükkel kell garantálni. Az uniós tagság számos pozitívuma mellett az újabb kihívásokra is gondolni kell, például a munkaerő-vándorlás intenzitása, a továbbtanulási lehetőségek a különböző külföldi felsőoktatási intézményekben, a kisebbségi közösségek zártságának még gyorsabb ütemű bomlása, az idegen nyelvek és kultúrák közvetlen hatásának felerősödése.

Minden kisebbség számára *létfontosságú az anyanyelvi anyanyelvi, az anyaországgal való kapcsolattartás*. Féltő, hogy a magyarországi horvátok ilyen szempontból már 2004-ben hátrányba kerülnek, mert Magyarország EU tagsága után a magyar-horvát határszakasz a „schengeni” szabályozás és szigorítás alá kerül. Remélem, hogy a magyar-horvát jószomszédi viszonyt semmi sem fogja veszélyeztetni csak azért, mert Horvátország jövőre még nem csatlakozik az EU-hoz.

Minden kisebbség számára *létfontosságú az anyanyelvi anyanyelvi, az anyaországgal való kapcsolattartás*. Féltő, hogy a magyarországi horvátok ilyen szempontból már 2004-ben hátrányba kerülnek, mert Magyarország EU tagsága után a magyar-horvát határszakasz a „schengeni” szabályozás és szigorítás alá kerül. Remélem, hogy a magyar-horvát jószomszédi viszonyt semmi sem fogja veszélyeztetni csak azért, mert Horvátország jövőre még nem csatlakozik az EU-hoz.

Oktatás és a kultúrpolitika (melyek révén a eredményesebben lehet fékezni vagy gyorsítani az asszimilációt) tagállami hatáskörben maradnak. Ez akkor lenne eredményes, ha az EU-ban létezne egységes, a tagországokra nézve kötelező érvényű kisebbségvédelmi stratégia. Az Európai Unió sokszínűségéért tevékenykedő, az Európai Tanács és az ENSZ mellett csak konzultatív státusszal rendelkező független, nem kormányzati szervezet, a *Kevésbé Használt Nyelvek Irodája* (EBLUL) „súlyánál” fogva sem tudja ellátni uniós szerepét.

Fontosnak tartom, hogy az érintett országok *vállaljanak kötelezettséget, hogy az új régiók kialakításakor a kisebbségek érdekeit* mindig figyelembe veszik, s az erről szóló döntést a kisebbségek legitim szervezeteinek egyetértésével hozzák meg. Ezen kívül a kisebbségeknek is mandátumhoz, képviselőkhöz kellene jutniuk az új Európai Parlamentben, mert így szervezetileg is az uniós vérkeringésébe kerülhetnének. Talán utópisztikusnak hangzik, de a történelem már sokszor bizonyította, hogy elégedett kisebbségek nélkül nincsen stabil Európa.

Mindezeket figyelembe véve úgy vélem, hogy az EU-ban csak az öntudatos, politikailag egységes táborba tömörülő, kreatív, az új kihívásokat kezelni tudó és pozitív *jövőkép*tel rendelkező kisebbségeknek van esélyük a fennmaradásra. A globalizált és piacorientált Európában csak azok a kisebbségek őrizhetik meg anyanyelvüket, identitásukat és hagyományait, amelyek hazájuk morális, anyagi és politikai támogatása mellett közösségük jövője számára is megfelelő döntéseket lesznek képesek hozni. Minden jel arra mutat, hogy a magyarországi horvátok ehhez a táborhoz fognak tartozni.

Heinek Ottó:

A magyarországi nemzetiségek közül talán a németeknek a legjobb az esélyük, hisz a német nyelv *kilencven millió európai polgár anyanyelve* és sok millióan beszélik idegen nyelvként is. Fontos kommunikációs eszköz. Biztos vagyok benne, hogy erre a munkaerőpiac megnyíltával,

az európai mobilitás kiteljesedésével egyre többen rá is jönnek. Fontos az is, hogy az anyaországi kapcsolatok, az osztrák határmenti és más együttműködések révén viszonylag gyorsan megszerezhető az a tudás is, amely az Unióban való eligazodáshoz nélkülözhetetlen. Nem áll távol tőlünk az értékközpontú, teljesítményorientált mentalitás sem. Végül: minden kisebbség számára fontos, hogy egy demokratikus, az emberi jogokat tiszteletben tartó és érvényesülésükre érzékenyen figyelő közösség tagjai leszünk. Ha az európai Alkotmányba általunk is támogatottan bekerül a kisebbségvédelem, az csak erősíti biztonságérzetünket.

Európa a kulturális sokszínűség hazája, ehhez mi a saját értékeinket adjuk és meggyőződésünk, hogy *gazdagítani tudjuk az öreg kontinenst*. Fel fog értékelődni a regionális sajátosságok bemutatása és reményeim szerint egyre inkább elveszítik a jelentőségüket a nemzetállami keretek. Kívánatos, hogy az Unió regionális politikájában kisebbségi szempontok is szerepet kapjanak, hogy a támogatások megpályázásakor és elbírálása során a pályázóban és a döntéshozóban is tudatosodjon: egy-egy térség felzárkóztatása során az ott élő kisebbségek szülőföldjükön maradása és boldogulása is fontos tényező.

Ami a hagyományokat illeti, a világ kinyílik, bizonyultabbá válik. Hogy valóban „otthon legyünk benne”, jó ha tudjuk, honnan jöttünk, *hol vannak a gyökereink*. A hagyományok számomra e gyökerek szövevényét is jelentik. Ha erősen akarunk kapaszkodni, jó, ha vigyázunk rájuk, gondozzuk, ápoljuk őket. És az sem haszontalan, ha *az elhalt gyökerek helyett újakat növesztünk*.

Lapzárta: 2003. december 1.